

Προεξοφλώντας τη μακροοικονομική αβεβαιότητα

Σχόλια επί του εθνικού προϋπολογισμού 2021 και διαπιστώσεις για την ευρωπαϊκή αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης που προκάλεσε η πανδημία

Επιμέλεια: Θεοφάνης Κοτσώνης

Μετά από μια συναπτή δεκαετία στον απόηχο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008, η ανθρωπότητα καλείται να αντιμετωπίσει μια νέα και παντελώς απροσδόκητη οικονομική κρίση: εκείνη των συνεπειών της πανδημίας. Η υγειονομική αναγκαιότητα των lockdowns ανά την υφήλιο δημιούργησε νέα δεδομένα στην παραγωγική διαδικασία, το εμπόριο και την εργασιακή πραγματικότητα, με αποτέλεσμα η σύνταξη των εθνικών προϋπολογισμών να χαρακτηρίζεται ως ένας πολύπλευρος άθλος, αφού θα πρέπει να καταγραφούν ασφαλείς προβλέψεις μέσα σε ένα εξαιρετικά ρευστό περιβάλλον με αβέβαια μακροοικονομικά δεδομένα.

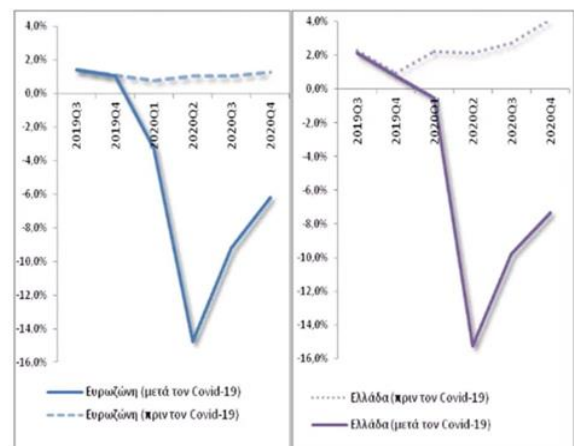
Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης ως στόχο έχει να ανασχέσει την ύφεση που παρατηρείται ακόμα και σε κράτη μέλη με παραδοσιακά υψηλά εμπορικά πλεονάσματα καθώς και τη μείωση των Δημοσίων Χρεών των κρατών. Παράλληλα, το Ταμείο αποσκοπεί στην ενδυνάμωση των συστημάτων υγείας. Συνεπώς, η σημερινή χρονική συγκυρία απαιτεί την επανέναρχη του διαλόγου για την πολιτικοοικονομική στόχευση που πρέπει να σχεδιαστεί. Όπως ακριβώς και στις Συνόδους Κορυφής, έτσι και στα παγκόσμια θεσμικά όργανα, έχουν εκφραστεί εν πολλοίς δύο σχολές σκέψης: η «πεπατημένη» φειδωλή στρατηγική, που στοχεύει σε ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς και μεταρρυθμιστική λιτότητα και η έτερη κατεύθυνση, που προτείνει χαλάρωση δημοσιονομικών κανόνων και ενέσεις ρευστότητας υπό την μορφή άμεσων επιδοτήσεων και όχι νέων δανειακών συμβάσεων.

Η ελληνική δημοσιονομική πραγματικότητα

Από αυτή τη σύνθετη εξίσωση δεν θα μπορούσε να απουσιάζει η Ελλάδα, μια χώρα που αμέσως

μετά τη δική της παρ' ολίγον χρεοκοπία και τα αποτελέσματα της ευρωπαϊκής κρίσης χρέους, καλείται να ανασυνταχθεί εν όψει των νέων απαιτήσεων. Με το Δημόσιο χρέος να πλησιάζει το 200% το 2020, σύμφωνα με τον Εθνικό Προϋπολογισμό για το οικονομικό έτος 2021, η Ελλάδα ταλαντεύεται μέσα σε ένα εξαιρετικά στενό δημοσιονομικό πλαίσιο.

Διάγραμμα 1.1 Οικονομική επίπτωση του Covid-19 στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη (% μεταβολές του ΑΕΠ έναντι αντίστοιχου τριμήνου προηγούμενου έτους, σταθερές τιμές)

Πηγή: Τριμηνιαίο Εθνικό Λογαριασμό 2^ο τριμήνου 2020 (Ελληνική Στατιστική Αρχή), υπολογισμοί Υπουργείου Οικονομικών

* Εκτιμήσεις για την Ελλάδα από το Υπουργείο Οικονομικών, Σεπτέμβριος 2020 (Βασικό μακροοικονομικό σενάριο Προσχεδίου Κρατικού Προϋπολογισμού 2021 έναντι σεναρίου Κρατικού Προϋπολογισμού 2020)

* Εκτιμήσεις για την Ευρωζώνη από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούλιος 2020 (Θερμές οικονομικές προβλέψεις Ιουλίου 2020 έναντι Χειμερινών προβλέψεων Φεβρουαρίου 2020)

Το προσχέδιο προϋπολογισμού του 2021, όπως αυτό είχε κατατεθεί στη Βουλή στις αρχές του Οκτωβρίου, αποδεικνύεται πλέον ως ένα υπεραισιόδοξο σενάριο. Σύμφωνα με το προσχέδιο αυτό, στο καλύτερο δυνατό σενάριο, η Ελλάδα ανέμενε για το 2021 ρυθμό ανάπτυξης ΑΕΠ 7,5% (με ύφεση για το 2020 στο -8.2%), πρωτογενές έλλειμμα μόλις 1% (για το 2020 στο 6,23%), ποσοστό ανεργίας 16,5% (18,6% για το 2020), εξαγωγές στο 24,2% (για το 2020 μείον 24,8%), εισαγωγές στο 18,0% (για το 2020 μείον

15,1%) και Δημόσιο Χρέος στα 342 δισεκατομμύρια ευρώ ή 184,7% του ΑΕΠ (176% για το χρέος του 2020).

Ο επίσημος προϋπολογισμός για το 2021 που ψηφίστηκε στη Βουλή είναι παντελώς διαφορετικός από το προαναφερθέν προσχέδιο. Παρά τις πολύ θετικές προσθήκες για μείωση ασφαλιστικών εισφορών για το 2021 εργοδοτών και εργαζομένων κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες και παράλληλη αναστολή της εισφοράς αλληλεγγύης, ο προϋπολογισμός μοιάζει να είναι εξαιρετικά ασταθής και αβέβαιος, όπως ακριβώς και οι αγορές, το χρηματοπιστωτικό σύστημα και η συμπεριφορά των καταναλωτών. Απόδειξη αυτής της ανατροπής της ορθολογικής και αναμενόμενης συμπεριφοράς των οικονομικών δρώντων, μιας κλασικής και ευρείας αποδοχής οικονομικής θεωρητικής βάσης, είναι πως το πρακτορείο Bloomberg ανακοίνωσε την «αποδόμηση της κλασικής οικονομικής θεωρίας όπως τη γνωρίσαμε».

Οι νέες προβλέψεις σύμφωνα με τον προϋπολογισμό για τα βασικά μακροοικονομικά δεδομένα της Ελληνικής οικονομίας είναι σαφώς πιο δυσοίωτες. Για το τέλος του 2020 λοιπόν, προβλέπεται ύφεση 10,5% (έναντι του προαναφερθέντος 8,2%), και για το 2021 ανάπτυξη της τάξης του 4,8% (έναντι της πρώτης εκτίμησης για 7,5%). Το πρωτογενές πλεόνασμα για το 2021, το οποίο μέλλει να αντισταθμίσει τη φετινή ύφεση, κυμαίνεται στο 3,88 % του ΑΕΠ (σε σχέση με την πρώτη πρόβλεψη για 1,1%). Περαιτέρω, η συνολική δαπάνη για αντιμετώπιση της πανδημίας θα αγγίξει τα 5,5 δις ευρώ, με τα τρία δις ευρώ εξ αυτών να αποθηκεύονται ως αποθεματικό «μαξιλάρι», ενώ υπενθυμίζεται πως αθροιστικά για το 2020 και 2021, το συνολικό κόστος αυτής της πανδημικής αντιμετώπισης φτάνει τα 31,4 δις ευρώ.

Οι νέες προβλέψεις δείχνουν να είναι οριακά χειρότερες από τις αντίστοιχες προβλέψεις για την πορεία της ελληνικής οικονομίας των πιστωτών - εταίρων, με το ΔΝΤ να μιλάει προ μηνών για 9,5% ύφεση για το 2020 και 4,1 ανάπτυξη για το 2021, και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αντίστοιχα να κάνει λόγο για 9% ύφεση για το 2020 και 6 % ανάπτυξη για το 2021. Διαπιστώνεται λοιπόν:

α) η αργοπορημένη εναρμόνιση των ελληνικών προβλέψεων με τις αντίστοιχες διεθνείς

β) η χειροτέρευση της διακύμανσης ύφεσης και προβλεπόμενης ανάπτυξης και

γ) η θετικότερη έκβαση εις ό,τι αφορά το πρωτογενές πλεόνασμα της επόμενης χρονιάς

Οι εξοπλιστικές δαπάνες για το 2021 θα ξεπεράσουν τα δύο δισεκατομμύρια ευρώ, καθώς η τουρκική προκλητικότητα σε συνάρτηση με της ΕΕ την αργοπορία στη λήψη οικονομικού τύπου κυρώσεων, δημιουργεί ένα πλαίσιο που επιτάσσει αύξηση των αμυντικών δαπανών για ανάκτηση της επιχειρησιακής και αποτρεπτικής ετοιμότητας της χώρας μας. Για αυτόν το λόγο, εγκρίθηκε από τη Βουλή το νομοσχέδιο για την επικύρωση της συμφωνίας με τη Γαλλία, για αγορά γαλλικών μαχητικών τύπου Rafale και υπογράφηκε η σχετική σύμβαση στις 25 Ιανουαρίου 2021. Οι εξοπλιστικές δαπάνες αν και βαρύνουν σημαντικά τον προϋπολογισμό του 2021, έναντι των 515 εκατομμυρίων για τις αντίστοιχες το 2020, είναι αν μη τι άλλο μια αναγκαία επιταγή, τηρουμένων των αναγκών που υφίστανται στο πεδίο της ενίσχυσης των αμυντικών ικανοτήτων της χώρας.

Με το Ταμείο Ανάκαμψης να ξεμπλοκάρει μετά τη γεφύρωση των ενστάσεων Ουγγαρίας - Πολωνίας, η Ελλάδα πρόσθετα κατάφερε να εξασφαλίσει πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης (PEPP) από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Αυτές οι εξελίξεις δείχνουν μια θετική ενδεχόμενη προοπτική της ελληνικής οικονομίας για το επόμενο έτος. Παρόλα αυτά, οι κινήσεις αυτές δεν επαρκούν για μια βιώσιμη και ρεαλιστική αναπτυξιακή προοπτική, πολλώ δε μάλλον, για την επίτευξη μιας εντυπωσιακής οικονομικής ανάκαμψης.

Λόγου χάρη, το επιτόκιο δανεισμού για την Ελλάδα παραμένει σχεδόν μηδενικό (γύρω στο 0,8%) εις ό,τι αφορά τις διεθνείς αγορές, με τα ευρωπαϊκά επιτόκια να είναι είτε μηδενικά είτε ακόμα και αρνητικά. Αυτό, όμως, σημαίνει πως μετά από τόσο χαμηλό κόστος δανεισμού και αλληπάλληλες ποσοτικές χαλαρώσεις, σε ενδεχόμενο μιας νέας οικονομικής κρίσης παγκόσμιων διαστάσεων, οι κινήσεις επαρκούς και άμεσης αντιμετώπισης στενεύουν δραματικά. Υπό αυτό το πρίσμα και με τα εθνικά χρέη να έχουν εκτοξευθεί, σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Γαλλία κ.ά., πρέπει να επιδιωχθεί η προώθηση ενός βιώσιμου μακροοικονομικού προγραμματισμού, που θα εδράζεται σε δράσεις που θα προβαίνουν

σε αναγκαίους τομείς, πολιτικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα.

Ανεξάρτητα από την εκάστοτε ιδεολογικοπολιτική διαφοροποίηση των κρατικών αξιωματούχων, κανείς δεν αρνείται το πρωτόγνωρο της κρίσης που αντιμετωπίζουμε. Υφίσταται αδήριτη, συνεπώς, η ανάγκη για επιστροφή στην κανονικότητα. Αυτό σημαίνει πως στην ΕΕ πρέπει να προωθηθεί η λογική της αναδιάρθρωσης χρεών, κοινώς του κουρέματος και της αναδιαμόρφωσης των όρων/ποσών/χρόνων πληρωμής. Παράλληλα, προτάσεις όπως αυτή που κατέθεσε η Ιταλία, για μια δημοσιονομική χαλάρωση για τουλάχιστον πέντε έτη και εν γένει χαλάρωση των δημοσιονομικών κανόνων των καταστατικών διατάξεων της ΕΕ πρέπει να υποστηριχτούν με κάθε πρόσφορο μέσο. Αυτή την αναγκαιότητα επιβεβαιώνει και η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤΤΕ), η οποία υποστήριξε ευθέως πως η χώρα θα χρειαστεί ένα χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριών ετών, μέχρι την επιστροφή της στα προ πανδημίας οικονομικά επίπεδα.

Επιπλέον, η Ελλάδα ως μια ιδιαίτερη οικονομική περίπτωση που βρίσκεται πολύ υψηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, αναφορικά με το δημόσιο χρέος, την ύφεση, τα ποσοστά ανεργίας και τις δημόσιες δαπάνες (πολλές φορές με απόκλιση κοντά στο 50%), πρέπει να απαιτήσει την επανέναρξη του διαλόγου για τα συμφωνηθέντα πρωτογενή πλεονάσματα μετά την πάροδο της δημοσιονομικής χαλάρωσης. Προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να συμβάλλει ένα ενιαίο πολιτικό μέτωπο με το ίδιο αίτημα: την προοδευτική μείωση των απαιτούμενων πλεονασμάτων, υπό όρους βιώσιμης ανάπτυξης και ρεαλιστικής προοπτικής.

Ως εκ τούτου, τόσο στην Ελλάδα όσο και στις χώρες της Ευρωζώνης, υφίσταται η πρόκληση της επιλογής από τις πολιτικές ηγεσίες ανάμεσα σε δύο προτεινόμενες πολιτικές και δημοσιονομικές κατευθύνσεις: Η μία είναι η συνέχιση μια δεκαετούς λιτότητας που ενέχει τον κίνδυνο συρρίκνωσης των πραγματικά αναπτυξιακών δυνατοτήτων με παράλληλη μείωση δαπανών, με ό,τι κόστος συνεπάγεται πολιτικά και κοινωνικά, ενώ η άλλη είναι ένας δύσκολος αλλά αναγκαίος οικονομικός εξορθολογισμός που θα προωθήσει ένα νέο οικονομικό status quo για συλλογική αναδιάρθρωση χρεών και λελογισμένη επιστροφή στην αναπτυξιακή προοπτική. Επί της

ουσίας, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις καλούνται να επιλέξουν ανάμεσα σε μια ήδη δοκιμασμένη και υπολειπουρούσα μέθοδο αντιμετώπισης οικονομικών κρίσεων και μια νέα αναπτυξιακή στρατηγική που εμπεριέχει ένα συλλογικό όφελος. Σε κάθε περίπτωση, το 2021 θα αποδείξει με απτά οικονομικά στοιχεία το κατά πόσο αποδίδουν ή όχι τα μέτρα αντιμετώπισης και ποιες μεταρρυθμιστικές τροποποιήσεις πρέπει να εφαρμοστούν, κατόπιν μιας στάθμισης μακροπρόθεσμου κόστους - οφέλους, σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο περιβάλλον.